

7. Forum o zapošljavanju mladih

"Garancija za mlađe"

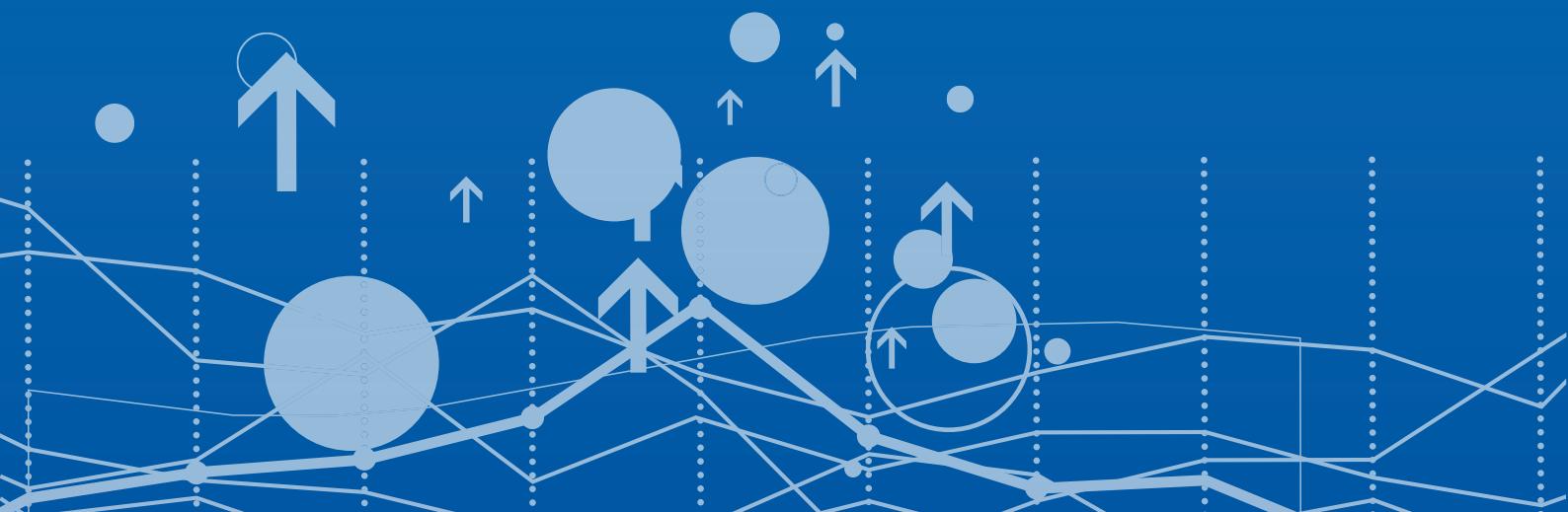
Jahorina, 12 ožujak 2015.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

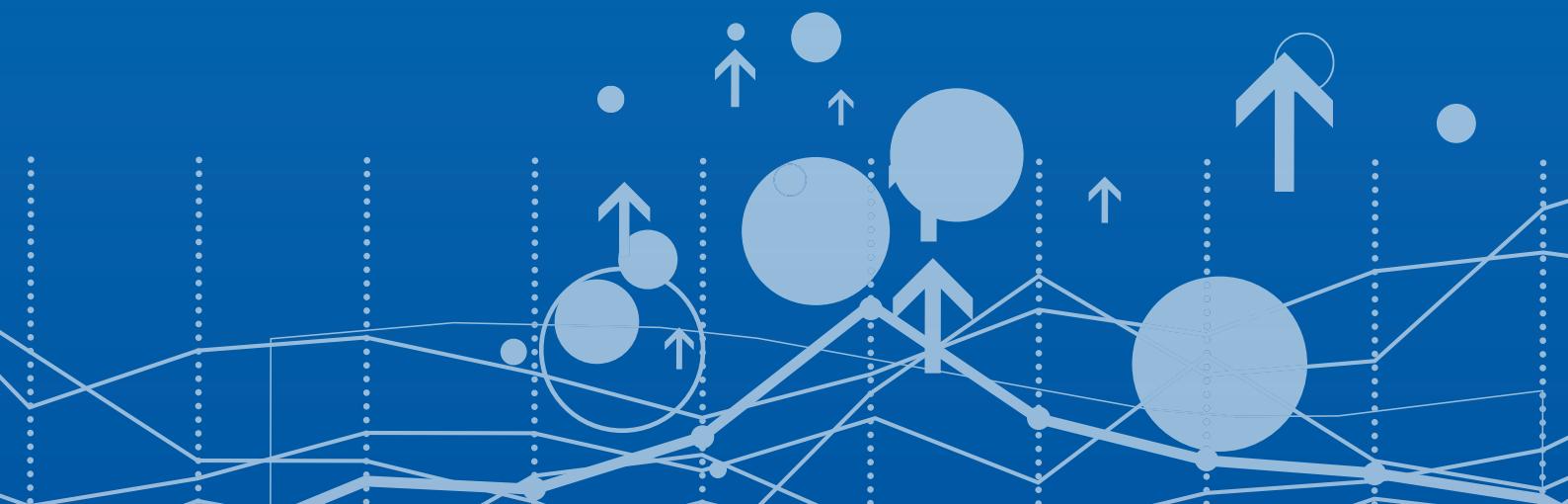
YOUTH
EMPLOYMENT
PROJECT

7. Forum o zapošljavanju mladih

“Garancija za mlađe”

Jahorina, 12 ožujak 2015.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

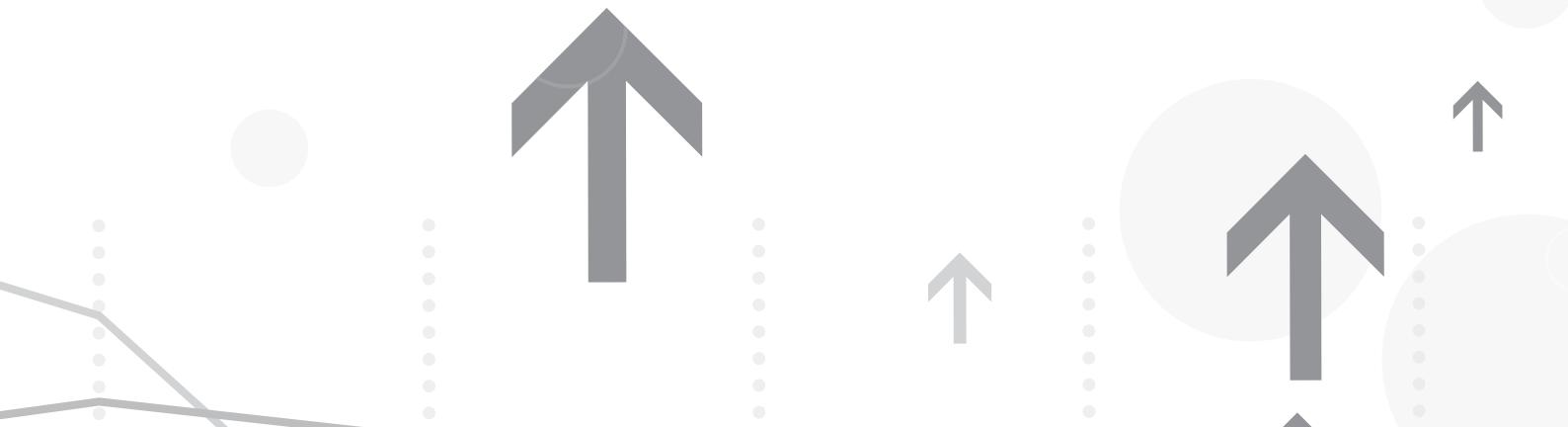

YOUTH
EMPLOYMENT
PROJECT

Sadržaj

PROGRAM	6
KONTEKST	7
ŠTO GARANTIRATI MLADIMA U KONTEKSTU PRILIKA U BiH?	8
UVODNI PANEL – GARANCIJA ZA MLADE	10
MODELI IZ PRAKSE; YEP PROGRAM LOKALNIH INICIJATIVA – RECEPT ZA USPJEH	15
Možemo li bolje? Zaključci i preporuke Foruma	19
Opće preporuke	20
Preporuke za NVO	21
Preporuke za JSZZ	21
Preporuke za YEP/donatore	22

Tekst publikacije je lektoriran na hrvatski jezik

U okviru YEP lokalnih inicijativa implementirano je
13 projekata,
slijedom zaključaka 4. Forum-a
o zapošljavanju mladih.

Vlada Švicarske podržava Projekt
zapošljavanja mladih putem kojeg je u **YEP**
lokalne inicijative uloženo **270 000 KM**,
118 000 KM su osigurale lokalne zajednice,
30 000 KM je osigurao **Fond za otvoreno**
društvo za uključivanje ugroženih grupa u
aktivnosti.

Danas je već jako teško procijeniti ukupnu
vrijednost inicijative, jer su se pokrenuli
institucionalni mehanizmi, poput općinskih shema
za financiranje pokretanja vlastitog biznisa, ali
postoji potvrđenih oko 150 zaposlenja mladih
osoba, uglavnom članova klubova za traženje
posla diljem BiH.

Lokalne inicijative doprinose inovativnosti
u kreiranju aktivnih mjera javnih službi za
zapošljavanje.

Program

Termin	Tema
09:00 – 09:30	Izjave za medije i registracija učesnika/ca
10:00 – 10:15	Što garantirati mladima? <ul style="list-style-type: none"> • David Kramer, Ambasada Švicarske u BiH • Ranko Markuš, Projekt zapošljavanja mladih
10:15 – 11:30	Uvodni panel: Garancija za mlade <ul style="list-style-type: none"> • Venesa Omerhodžić, Projekt zapošljavanja mladih: Mladi van zaposlenja, obrazovanja, treninga • Nikola Dragović, Projekt Prilika Plus: Mehanizmi za potporu integraciji na tržište rada • Damir Faruk Saračević, Mistral Technologies: Što poslodavcima treba? • Dženan Trbić, Projekt zapošljavanja mladih: EU garancija za mlade: edukacija, stručna praksa, pripravnički staž, posao
11:30 – 12:30	Modeli iz prakse: <ul style="list-style-type: none"> • Lokalne inicijative 1: Prekvalifikacija <ul style="list-style-type: none"> ◦ Zoran Vuković, Interfob; Dejan Dujković, Zavod za zapošljavanje RS (Klub za traženje posla Modriča) • Lokalne inicijative 2: Samozapošljavanje i socijalno poduzetništvo <ul style="list-style-type: none"> ◦ Predrag Borojević, NVO Most; Jasmin Bešić, Institut KULT • Lokalne inicijative 3: Volonterski rad (rana intervencija i aktivacija) <ul style="list-style-type: none"> ◦ Lahira Sejfija, IPA-mgb; Jan-Zlatan Kulenović, OIA • Dženan Trbić, Projekt zapošljavanja mladih: Cost-benefit analiza programa lokalnih inicijativa
12:30 – 13:30	Možemo li bolje? <ul style="list-style-type: none"> • Efikasna prekvalifikacija i stručna praksa kao garancija za mlade • Potpora samozapošljavanju i (socijalnom) poduzetništvu kao garancija za mlade • Rana intervencija i aktivacija kao garancija za mlade
13:30 – 15:00	• Plenarni zaključci Forum: Kako uspostaviti efikasnu "Garanciju za mlade"?
15:00	Ručak

KONTEKST

Sedmi forum o zapošljavanju mladih, održan na Jahorini 12 ožujka 2015 godine okupio je preko stotinu učesnika: mlade, poslodavce, predstavnike lokalnih zajednica, javnih službi za zapošljavanje i nevladinih organizacija. Na Forumu su predstavljena iskustva i rezultati Programa lokalnih inicijativa te diskutirano o mogućnostima širenja primjene uspješnih modela angažmana nevladinih organizacija u zapošljavanju mladih, razvijenih tijekom njegove implementacije. Lokalne inicijative su predstavljene u kontekstu programa "Garancije za mlade" kojeg su zemlje EU usvojile u nastojanju da kroz partnerstvo sa svim društvenim akterima dobiju bitku s rastućim stopama nezaposlenosti mladih.

Program lokalnih inicijativa rezultat je zaključaka 4. foruma o zapošljavanju mladih koji je organiziran o temi "Aktivacija i motivacija mladih" (Jahorina, 11. 10. 2013.) na kojem je naglašena potreba za aktivnijim radom na kreiranju radnih mesta, posebno u ruralnim oblastima, gdje gotovo da nema mogućnosti za mlade.

Imajući u vidu preporuke 4. foruma te raspoložive resurse, YEP je u suradnji s drugim akterima tijekom 2014 godine inicirao Program lokalnih inicijativa - program grantova nevladinim organizacijama u BiH za realizaciju projekata zapošljavanja mladih u partnerstvu s javnim službama za zapošljavanje. Program je usklađen s pristupom Europske unije razvoju javnih službi za zapošljavanje prema kojem je bliska suradnja javnih službi za zapošljavanje s poslodavcima, lokalnom upravom, nevladinih organizacijama, socijalnim partnerima, pružateljima obuke i drugima, ključna za unaprjeđenje mogućnosti zapošljavanja i učešća na tržištu rada. Tijekom Forumu predstavljen je cijeli proces te je prezentiran dokument

"Kako do više radnih mesta za mlade" koji na jednom mjestu sažima postignuća ostvarena tijekom jednogodišnje implementacije 13 lokalnih inicijativa implementiranih u suradnji organizacija nevladinog sektora i javnih službi za zapošljavanje (JSZZ).

Što se to garantira "Garancijom za mlade" u EU, a što je moguće u BiH?

"Garancija za mlade" novi je i inovativan pristup Europske unije u rješavanju problema nezaposlenosti mladih.

Cilj "Garancije" je da sve osobe mlađe od 25 godina, unutar četiri mjeseca od završetka školovanja ili gubitka prethodnog zaposlenja, dobiju kvalitetnu i konkretnu ponudu bez obzira na to jesu li prijavljeni na zavod za zapošljavanje ili ne. Pod kvalitetnom ponudom podrazumijeva se ona ponuda koja odgovara individualnim potrebama i vještinama mlade osobe i koja identificira individualni put mlade osobe ka integraciji na tržište rada.

Djelovanje JSZZ u implementaciji "Garancije za mlade" odvija se u nekoliko koraka te podrazumijeva osiguranje personaliziranog vođenja nezaposlenih mladih od strane savjetodavaca za zapošljavanje; individualnu procjenu prema potrebama na tržištu rada; organizaciju kratkoročnih programa obuke ili osiguranje mogućnosti za obavljanje prakse; proaktivni rad u suradnji sa školama i centrima za obuke; kreiranje programa podsticaja za poslodavce putem kojih se nude direktnе subvencije radi osiguranja pristupa "prvom" poslu; subvencije za mlade na praksi (finansijska potpora za pripravnike) i mјere koje osiguravaju praktičnu i ili financijsku potporu mladim uspješnim poduzetnicima.

"Garancija" ne garantira isključivo posao, već predstavlja strukturnu reformu koja prvenstveno treba omogućiti brzu aktivaciju mladih osoba kako bi nastavile svoje obrazovanje ili ostale aktivnosti u svezi s tržištem rada.

ŠTO GARANTIRATI MLADIMA U KONTEKSTU PRILIKA U BiH?

Forum je otvorio g. David Kramer, zamjenik direktora za suradnju Ambasade Švicarske u BiH, koja podržava Projekt zapošljavanja mladih rekavši da Forum o zapošljavanju mladih, koji se već tradicionalno održava po sedmi put, ima za cilj ponuditi odgovore mladima za prevazilaženje ključne prepreke, problema nezaposlenosti, u ostvarivanju njihovog profesionalnog potencijala.

"Ljudi koji su prisutni danas na Forumu imaju jednu važnu zajedničku karakteristiku: oni ne prihvataju status quo, ne prihvataju da se za veliki broj mladih ne može uraditi ništa jer ne postoji dovoljan broj prilika na tržištu rada; da veliki broj mladih ne može razviti svoj puni potencijal. Zbog toga ljudi danas prisutni na Forumu svakodnevno naporno rade da promijene to stanje. Kao predstavnik Vlade Švicarske, želim reći da smo zainteresirani za prijedloge i sugestije koji će danas biti prezentirani, kako bismo kao predstavnici Vlade Švicarske potakli sustavne promjene koje bi pridonijele rješavanju problema nezaposlenosti mladih, odnosno kako bismo ih pretočili u konkretnе aktivnosti."

Na pitanje moderatora Foruma Aleksandra Hršuma, ima li "Garancije za mlade" u Bosni i Hercegovini, direktor Javne ustanove Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo (JUSZZKS), Igor Kamočaji je izjavio da je Služba čvrsto opredijeljena da mladima "garantira" bolje usluge, što je vidljivo iz reformskih procesa koji se u Kantonu Sarajevo implementiraju već više od godinu dana.

"U suradnji s Projektom zapošljavanja mladih pokrenuli smo koncept Oglednog biroa, koji uključuje i Klub za traženje posla, namijenjen mladima od 18 do 30 godina. U posljednih šest mjeseci kroz Klub je prošlo 220 mladih koji su na evidenciji biroa duže od šest mjeseci. Kao rezultat, 63 člana kluba su dobili zaposlenje, odnosno njihov trud

Igor Kamočaji,

direktor JU Službe za zapošljavanje

Kantona Sarajevo

je okrunjen najvažnijim 'certifikatom' – ugovorom o radu. Na tržištu rada diploma nije odlučujući faktor: poslodavci od nezaposlenih primarno traže da odgovore novim tehnikama, znanjima i vještinama. Šansu za stjecanje ovih vještina i znanja vidimo u prekvalifikacijama i tjesnoj suradnji s poslodavcima bez čijeg napora na generiranju novih radnih mesta aktivnosti posredovanja ne mogu polučiti značajne rezultate."

Uloga JSZZ nije jednostavna i treba cijeniti napore koje ove službe čine kako bi svoj rad učinile efikasnijim imajući u vidu činjenicu da se nalaze u procijepu između poslodavaca, nezaposlenih i očekivanja šire javnosti. U većini zemalja javne službe za zapošljavanje ključne su institucije za implementaciju "Garancije za mlade", ali realizacija aktivnosti predviđa uključenje širokog kruga aktera: javnih institucija, omladinskih i drugih nevladinih udruga, socijalnih partnera, škola i centara za obuku. Imajući u vidu navedeno, očigledno je da je YEP s implementacijom Programa lokalnih inicijativa napravio iskorak u budućnost jer su projekti implementirani u suradnji s JSZZ.

"Sedmi forum je organiziran u svezi s temom 'Garancija za mlade' i zapravo je rezultat 13 lokalnih inicijativa YEP-a putem kojih je uspješno zaposlena 121 mlada osoba, sukladno zaključcima Četvrtog foruma o zapošljavanju mladih. Lokalne inicijative su uspostavljene na zaključcima 4. foruma o zapošljavanju mladih, koji je održan na istom mjestu prije nešto više od godinu dana. Inicijalno je u YEP lokalne inicijative Vlada Švicarske uložila 270.000 KM kroz Projekt zapošljavanja mladih (YEP), 118.000 KM osigurale su lokalne zajednice, 30.000 KM je osigurao Fond otvoreno društvo za uključivanje ugroženih grupa u aktivnosti. Danas je već jako teško procijeniti ukupnu vrijednost inicijative, jer su se pokrenuli institucionalni mehanizmi, poput općinskih shema za financiranje pokretanja vlastitog biznisa, ali postoji potvrđenih oko 150 zaposlenja mladih osoba, uglavnom članova klubova za traženje posla širom BiH. S pravom se može reći da Forum o zapošljavanju mladih daje konkretne rezultate."

Ranko Markuš,

rukovodilac Projekta zapošljavanja mladih

UVODNI PANEL – GARANCIJA ZA MLADE

Što je moguće u kontekstu "Garancije za mlade" u BiH u uvodnom panelu pojasnili su Venesa Omerhodžić, stručna suradnica YEP-a, Nikola Dragović, rukovodilac švicarskog projekta Prilika Plus, Damir Faruk Saračević, predstavnik kompanije Mistral Technologies te Dženan Trbić, stručni suradnik YEP-a za civilno društvo i koordinator Programa lokalnih incijativa.

"Javne službe za zapošljavanje su uspostavile mrežu od 25 klubova za traženje posla širom BiH, kao aktivnu mjeru za potporu dugoročno nezaposlenim mladim osobama u zapošljavanju.

Prema zahtjevima JSZZ, klubovi su uspostavljeni kao sastavni dio biroa – inovativnog oblika grupnog savjetovanja na lokacijama za koje je izrazan interes i mlađih i menadžmenta JSZZ.

Iako je kroz klubove do sada prošlo 3.800 mlađih, od čega je 1.416 zaposleno, evidentan je i problem animiranja mlađih za učešće. Anketa koju je radio jedan sarajevski biro tijekom prošle godine, ukazala je da je samo 7% mlađih nezaposlenih spremno na volonterski angažman, da je 53% spremno da se preseli u drugi grad radi zaposlenja i da čak 84% mlađih nezaposlenih nije pohađalo nikakav kurs/trening s ciljem jačanja vlastitih vještina i konkurentnosti na tržištu.

Ovi frapantni rezultati ukazuju da je od problema nezaposlenosti još ozbiljniji problem neaktivnosti mlađih. Ovo je, kao značajna prepreka, uočeno i tijekom implementacije Programa lokalnih incijativa. U velikom broju slučajeva, implementatori inicijativa morali su ulagati dodatne napore i ponavljati javne pozive kako bi osigurali učešće mlađih u besplatnim obukama koje direktno omogućuju zaposlenje."

Nikola Dragović,
Projekt Prilika Plus

Nikola Dragović, rukovodilac Projekta Prilika Plus naglasio je kako je mogućnost apsorpcije radne snage bh. gospodarstva mala te kako postoji pasivni otpor i bunt poslodavaca jer ne mogu naći odgovarajuće kadrove:

“Govorimo o dva tržišta rada: prvo sačinjavaju mladi koji rade i koji najčešće mogu čak i mijenjati poslove; i drugo, u kojem je veliki broj mladih koji ne mogu naći posao. Mladi se ne identificiraju s istinskim vrijednostima, kakav je rad, nego su zbog opće situacije u BiH usvojili pogrešne modele ponašanja. Zbog toga današnji mladi nezaposleni jednostavno nisu ono što poslodavcima treba.

Problem je sustavni, pa stoga zahtijeva institucionalna i zakonska rješenja koja će ‘prevesti’ armiju nezaposlenih u adekvatnu zaposlenost na način da im se omogući

stjecanje nedostajućih kompetencija i vještina prema potrebama tržišta rada. Osam trening centara, uz potporu Prilike Plus, koji nude module obuke kreirane prema potrebama poslodavaca.”

Što poslodavci trebaju? Kako pronaći radnike? – bila su pitanja moderatora Hršuma za predstavnika HUB 387 Damira Faruka Saračevića iz Mistral Technologiesa.

“Ovoga trenutka imamo hitnu potrebu za prijem sedmoro radnika koje ne možemo naći na tržištu radne snage. Mi od trenutnih i budućih radnika tražimo znanje, spremnost na rad i učenje, fleksibilnost i proaktivnost. Imamo problem naći mlade koji su zainteresirani i motivirani.

Sustav obrazovanja ‘izbacuje’ žurnaliste, politologe koji imaju jednu sliku što žele da rade, bez ideje što je to moguće na tržištu rada. Oni žele državni posao za koji misle da ne iziskuje puno rada.”

Damir Faruk Saračević,
HUB 387

"Fakulteti ne garantiraju ni znanje ni zaposlenje, ali mladi diplomci nemaju dovoljno vještina primjenjivih na radnom mjestu pa mi kao kompanija stvaramo sebi kadar, drugog načina nema", naglasio je Enes Pelko, predavač iz IT firme Authority Partners.

Mladi su u velikoj mjeri zainteresirani za rad u javnim institucijama, s kojima se povezuje niz negativnih percepcija. *"Percepција младих о 'нераду' у јавним институцијама је у великој мjeri погрешна. Службеници у јавном сектору раде, али неактивност младих је evidentна, иако, наравно, нисе могуће generalizirati: наш проблем је привуći младе у клубове за трајење посла. Када ih успјемо привући, активирати, онда млади имају шансу за pronalažak zaposlenja"*, naglasila je Gordana Šević, водитељica Kluba za traženje posla Novi Grad, JU ZZZRS.

Pitanje neaktivnosti mladih u BiH nije endemska pojava – problem je univerzalan i zato je Evropska unija i razvila program "Garancija za mlade", koji cilja i aktivaciju i zapošljavanje mladih.

"U rješavanju pitanja nezaposlenosti mladih, Evropska unija primarno se vodi ekonomskim kriterijima. Procijenjena godišnja cijena implementacije 'Garancije za mlade' na nivou EU je 20 milijardi eura, odnosno 0,22% BDP-a. Cijena neaktivnosti 7,5 milijuna mladih je približno pet puta veća. Posmatrano iz konteksta BiH, uz isti udio u BDP-u (0,22%), implementacija 'Garancije' bi godišnje zahtijevala 58 milijuna KM. Naravno, imajući u vidu veći broj nezaposlenih i manje razvijenu infrastrukturu, ovaj iznos se samo uvjetno može posmatrati kao referentni podatak. Ipak, moguće je zaključiti da je i u Bosni i Hercegovini mladima moguće 'garantirati' određene programe."

Drugo važno pitanje je zbog čega je EU koncipirala ovaj program u formi 'Garancije'. Nepovjerenje mladih prema postojećim programima i institucijama je i u EU prepoznato kao jedan od ključnih razloga

njihove neaktivnosti. Ovaj nalaz je konzistentan s iskustvima YEP-a prema kojima mladi prestaju biti pasivni jedino onda kada se osvijedoče u praktičnu korisnost ponuđenih programa. Odatle i formulacija kojom se mladima želi prenijeti poruka da će ponuđene mjere proizvesti konkretnе rezultate”, kazao je Dženan Trbić.

Da korist od promjene stavova i percepcije može biti profitabilna, posvjedočila je mlada Ena Čabrić, po struci grafička dizajnerica koja je kroz HUB387 i firmu Mistral Technologies prilagodila svoj poslovni profil, dogradila svoje vještine i sada radi kao UX dizajner.

“Potrebno je priznati neznanje; bolje je sebe potcijeniti nego precijenti. Uz spremnost za promjenu i stjecanje novih znanja stvari mogu krenuti nabolje – kao što je bilo i u mom slučaju” kazala je ova mlada, uspješno zaposlena osoba.

Neaktivnost mladih je vrlo usko povezana i s nedovoljnom informiranosti (i kao uzrok i kao posljedica). Kada se mladi informiraju o prilikama za zapošljavanje, to je potrebno raditi kontinuirano i kroz razne kanale komunikacije. Na ovaj način se ne samo osigurava informiranost, već se ostvaruje i određeni utjecaj na motivaciju.

“Imali smo veliki problem u odzivu mladih: bili su potrebni veliki napor i ponavljanje poziva nekoliko puta kako bismo dobili odgovarajući broj kandidata za besplatnu obuku koja je podrazumijevala i direktno zaposlenje za polovicu polaznika/ca.” kazao je Vladimir Čorda

“Ako želimo animirati mlade, onda moramo nuditi radna mjesta. Mi smo na prijavu za BIT kamp dobili 850 prijava, mogli smo primiti njih 25”, naglasila je Vildana Mandalović, zamjenica rukovodioca projekta Market Makers.

Vladimir Čorda,

Udruga Start Banja Luka

(iskustva u animiranju mladih za

učešće u aktivnostima zapošljavanja)

Postavlja se pitanje: "Što se može garantirati privatnim poslodavcima unutar 'Garancije za mlade'?"

U većini zemalja administriranje programa "Garancija za mlade" u nadležnosti je JSZZ-a koji imaju glavnu koordinirajuću ulogu, a provode ga u vidu aktivnih mjera u suradnji s drugim akterima. "Garancijom" se ne garantira posao – ni nezaposlenima ni poslodavcima. Radi se o strukturnoj reformi koja ima za cilj aktivaciju mladih osoba kako bi nastavile svoje obrazovanje ili ostale povezane s tržištem rada. Korist za poslodavce se ogleda u gospodarskom rastu i većoj raspoloživosti motiviranih radnika.

Ključna poruka uvodnog panela:

- ↳ Adresiranje neinformiranosti i neaktivnosti mladih je preuvjet za njihovo zapošljavanje.
- ↳ Potrebno je raditi na uspostavi zakonskog i sustavnog okvira kako bi se pripremile i ponudile mogućnosti mladima.

MODEL IZ PRAKSE; YPE PROGRAM LOKANIH INICIJATIVA – RECEPT ZA USPJEH

Da postoji recept za uspjeh u pristupima mladima, svjedočili su predstavnici nevladinih udruga koji su uz potporu YEP-a, kroz Program lokalnih inicijativa, u partnerstvu s javnim službama za zapošljavanje realizirali projekte zapošljavanja mladih.

Model zapošljavanja kroz prekvalifikaciju mladih:

Zoran Vuković, Interfob; Dejan Dujković, ZZRS (Klub za traženje posla Modriča)

Ključ modela zapošljavanja kroz prekvalifikaciju leži u partnerstvu nevladinih udruga, javnih službi za zapošljavanje i poslodavaca, u kojem svaki od partnera ima jasno definirane zadatke i odgovornost. Preduvjet uspješne realizacije je uspostava suradnje s poslodavcima i prilagodba programa obuke njihovim konkretnim potrebama. Također, aktivnosti motiviranja mladih za učešće moraju biti pažljivo planirane i profesionalno izvedene, uključujući i učešće JSZZ, naročito klubova za traženje posla.

"Moja poruka mladima, bazirana na našem iskustvu, jeste da moraju promijeniti odnos prema traženju posla. Imamo slučaj da se osoba koja je završila ekonomski fakultet prijavila za obuku za zanimanje CNC operatera jer kroz tu obuku vidi priliku da osigura svoju egzistenciju. Ovakvi primjeri pokazuju da je ključni korak koji mladi mogu i trebaju napraviti na putu do zaposlenja uvid u potrebe tržišta rada i jačanje onih vještina koje su na tom tržištu tražene.

Bitno je da mladi znaju koja je adresa na koju se mogu obratiti, što smo mi i učinili, povezali smo poduzetnike, Zavod za zapošljavanje i Interfob, jer kad su mladi uvidjeli potencijal programa, više nije bio problem animirati ih. Sve četiri općine u kojima je Interfob, uz potporu YEP-a, implementirao projekt, posebno su podržale implementaciju – što jasno ukazuje i na interes lokalnih institucija za pitanje zapošljavanja mladih."

**Zoran Vuković,
NVO Interfob Banja Luka**

Dejan Duković,

Klub za traženje posla Modriča (ZZZRS)

"Klub za traženje posla, kao aktivna mjera Zavoda za zapošljavanje, osigurao je prostor za rad s mladima. Pozitivni primjeri, realizirani kroz suradnju s Interfobom i drugima, motiviraju mlade da traže posao – daju im nadu i vjeru da će posao moguće pronaći. Kreiranje prilika za zaposlenje ključno je u motiviranju mladih – to pokazuje primjer Modriče u kojoj je veliki interes mladih za svaki objavljeni oglas za posao", naglasio je Dejan Dujković, voditelj Kluba za traženje posla pri Birou Modriča (ZZZRS).

Model zapošljavanja kroz socijalno poduzetništvo i samozapošljavanje

Predrag Borojević, NVO Most: Jasmin Bešić, Institut KULT

Koncept angažmana nevladinih udruga u socijalnom poduzetništvu i poticanju samozapošljavanja mladih ključan je zbog perspektive dugoročne održivosti aktivnosti zapošljavanja. Uključivanja nevladinih organizacija u osnivanje i vođenje socijalnih poduzeća i/ili zadruga stvara perspektivu dugoročne koristi od inicijalnih donatorskih intervencija a generiranje novih radnih mjesta i prihoda ne ograničava se na limitirani projektni period.

"Naš pristup je uključio kombinaciju obuke, osnivanje socijalnog poduzeća i rad prema lokalnim institucijama. Obuke su ključna aktivnost kojima smo mladima osigurali nedostajuće vještine tražene na tržištu rada dok smo kroz socijalno poduzeće i partnerstvo s lokalnim institucijama radili na osiguranju održivosti projektnih aktivnosti. Na ovaj način želimo osigurati financijsku osnovu da i u narednom periodu mladima pružamo mogućnost obuke, neovisno o dostupnosti donatorskih sredstava. Ostvarili smo dobru suradnju sa Zavodom za zapošljavanje RS, Biroom Gradiška, što je cijelom projektu dalo dimenziju ozbiljnosti, jer mlađi još uvijek ne doživljavaju NVO sektor kao partnera koji može proizvesti konkretnе rezultate u oblasti zapošljavanja."

Predrag Borojević, NVO Most, Gradiška

Lokalni organi vlasti značajni su potencijalni partneri koji raspolažu važnim resursima koji se mogu upotrijebiti za poticanje zapošljavanja mladih. Primjeri to bh. općina koje su prihvatile model potpore omladinskim *startup* biznisima, kroz lokalnu inicijativu koju je realizirao Institut za razvoj mladih KULT, dobar je primjer suradnje.

“Da li sebi možemo dozvoliti luksuz da školujemo ljekare i druge stručnjake koji neće ostati ovdje? U posljednje vrijeme česti su primjeri stranih kompanija koje su spremne da stručnjake iz BiH angažiraju u inozemstvu. Kroz suradnju s Projektom zapošljavanja mladih u samo šest mjeseci smo pokazali da postoji interes lokalnih zajednica i da je moguće izdvojiti novac za zapošljavanje mladih kako bi oni, umjesto odlaska u inozemstvo, svojim radom razvijali svoje lokalne zajednice”, istakao je Jasmin Bešić iz Instituta za razvoj mladih KULT.

“Iako smo u početku bili skeptični prema ovom vidu suradnje, u konačnici smo zadovoljni”, naglasila je Bosa Kalinić, službenica za pitanja mladih Općine Istočna Ilidža, koja je upravo uvela Program potpore omladinskim poduzetnicima i dodijelila prvi grant.

Jasmin Bešić,

Institut za razvoj mladih KULT

Jan Zlatan Kulenović,

Omladinska informativna agencija

Model aktivacije mladih kroz volonterski rad (rana intervencija i aktivacija)

*Lahira Sejfija, IPAK-mgb; Jan-Zlatan
Kulenović (OIA)*

Volonterski rad kao metod aktivacije mladih nije prepoznat u bh. društvu, a biti volonter nije popularno među mladima jer se doživljava kao besplatni angažman koji ne vodi nikuda.

“Europske studije ukazuju da volonterski rad unaprjeđuje kompetencije i vještine mladih naročito ako mladi volontiraju u ranijoj dobi, a to je ono što smo danas upravo detektirali kao problem i nedostatak mladih na suvremenom tržištu rada. Tretiranjem problema neaktivnosti mladih u ranijoj dobi – kroz promociju

volonterstva, problem se preduprjeđuje. Umjesto dosadašnjeg pristupa, prema kojem je fokus na posljedicama, volonerski angažman mladih u ranjoj dobi utječe direktno na uzroke. Rana intervencija je ključ rješenja."

"Volontiranje je rad za dobrobit zajednice ali kroz koji mladi unaprjeđuju i osobne kapacitete. Nevladine organizacije trebaju u svojim programima stvarati prostor za volonterski angažman mladih. Iskustva pokazuju da je, naročito u uvjetima ekonomске krize, volonterski angažman najefikasniji model za aktivaciju i zapošljavanje mladih. Nakon 17 godina rada s volonterima vidljivo je da mladi sve više uviđaju neophodnost vlastitog aktivizma."

Lahira Sejfija,

IPAK - mladost gradi budućnost

"Rezultati nevladinih organizacija u YEP Programu lokalnih inicijativa pokazuju da je prosječna cijena zaposlenja oko 2.300 KM. Udruge su se ovim pokazale kao partner koji na efikasan i jeftin način može doprinositi zapošljavanju mladih. Kako je jedan od partnera u implementaciji 'Garancije za mlađe' u zemljama EU i NVO sektor, očigledno je da to može biti i u kontekstu prilika u BiH i stoga treba ohrabrivati suradnju NVO s javnim službama za zapošljavanje koje trebaju prepoznati potencijal civilnog sektora za zapošljavanje mladih.

Jačanjem kapaciteta NVO i njihovim ohrabrvanjem da preuzimaju rizike ulaskom u ovaj zahtjevni sektor moguće je dodatno unaprijediti nivo motiviranosti mladih i stvoriti još veći broj prilika za njihovo zaposlenje."

"Ključni problem je svijest mladih, a ne resursi. Točno je da su porezi na plaće veliki, da nema kvalitetnog sustava obrazovanja, da mladi nemaju vještine... Anketa koju smo radili kroz klubove za traženje posla ukazala je da mladi od šest do 16 sati provode na društvenim mrežama, kavama s prijateljima, itd... Mladi nemaju motivacije niti snalažljivosti za poduzetničke aktivnosti. Za promjenu ovakvih stavova treba kreirati kritičnu masu koja će vršiti pritisak na institucije sustava. Na ovaj način mladi će prestati biti 'skafanderi' (s kave na kavu), čekajući da neko drugi nešto poduzme."

Možemo li bolje?

Zaključci i preporuke Forum-a

Razvojne prakse u BiH u domenu zapošljavanja mladih potrebno je uskladiti s EU konceptom "Garancije za mlade". Složenost primjene ovog koncepta u uvjetima BiH zahtijeva realizaciju pripremne faze koja podrazumijeva:

- ▶ Nastavak reformi javnih službi za zapošljavanje, posebno jačanje savjetodavne funkcije, kako individualne tako i grupne kroz klubove za traženje posla. Kao jedna od mogućnosti za razvoj ove funkcije jeste uspostavljanje Centra za razvoj kompetencija savjetodavaca, ali i stvaranje mreže javnih službi za zapošljavanje, koja bi, prije svega, imala svrhu u razmjeni iskustava, ali i zajedničkom nastupu u procesima reformi.
- ▶ Unaprjeđenje komunikacije i suradnje između javnih službi za zapošljavanje i nevladinog sektora, kroz aktivne mjere zapošljavanja. Zajednički rad podrazumijeva i zajedničko planiranje, analizu potreba i usku suradnju na realizaciji i mjerenu uspješnosti aktivnosti.
- ▶ Jako je bitno da se usluge za mlade kreiraju sukladno njihovim identificiranim vještinama te da se u radu s njima kreira baza vještina mladih ljudi na osnovu koje bi se mogao osiguravati njihov radni angažman.
- ▶ Identifikaciju, jačanje kapaciteta i povezivanje svih pružaoca usluga za mlade na lokalnom nivou, koji imaju kapacitet da doprinesu realizaciji programa "Garancije", uključujući općinske administracije (programi potpore omladinskim startup biznisima), ministarstva (programi podsticaja za samozapošljavanje), nevladine organizacije (projekti zapošljavanja podržani iz domaćih budžeta i od međunarodnih donatora), itd.

- ▶ Kontinuiranu i koordiniranu potporu razvoju **održivih programa zapošljavanja** (socijalno poduzetništvo, zadružarstvo) čime se istovremeno jača ponuda (broj, raznovrsnost, geografska disperzija) pružatelja usluga za mlade, uključujući njihovu integraciju u aktivne mjere zapošljavanja JSZZ:
  - ◀ Model zadružarstva (u poljoprivredi) posjeduje značajan kapacitet za adresiranje potreba mladih s niskim nivoom obrazovanja u ruralnim područjima – ciljne populacije koja zbog geografske razuđenosti i komunikacijskih ograničenja ima najmanju mogućnost za korištenje drugih aktivnih mjer za zapošljavanje. Fokus u razvoju ovog modela treba biti na otklanjanju ključnih prepreka: stručnom osnaživanju zadruge u plasiraju proizvoda na tržište, namicanju sredstava za inicijalne investicije (nabavku sjemenskog i drugog materijala, plastenika, hladnjaka, itd.), osiguranju poštovanja ugovornih obaveza, usklađivanju zakonskih rješenja, certificiranju, itd.
  - ◀ Model socijalnog poduzetništva omogućava stavljanje u funkciju lokalnih potencijala (stručnih, kreativnih, finansijskih) za održiv razvoj zajednice. Fokus u razvoju ovog modela treba biti na unaprijeđenju legislativnog okvira te animiranju i stručnom jačanju aktera (primarno nevladinih organizacija) za praktičnu provedbu/osnivanje socijalnih poduzeća.
- ▶ Održive programe zapošljavanja treba komplementirati:
  - ◀ Aktivacijskim strategijama i aktivnostima, grupno savjetovanje (klubovi za traženje posla/JSZZ), volonterski programi (NVO), informiranje mladih o prilikama za obrazovanje, obuku i zapošljavanje (info paketi), itd.
  - ◀ Programima za prekvalifikaciju i obuku usklađenih s potrebama poslodavaca. Korištenjem resursa JSZZ, poslodavaca, obrazovnog sustava i lokalnih zajednica u ovim programima treba razvijati elemente održivosti.

Opisane modele nije nužno realizirati odvojeno. Optimalni koncept njihove realizacije uključuje kombiniranje gornjih pristupa u jedinstvene lokalne intervencije. U okviru

implementacije održivog projekta (registrovani socijalni poduzeća/zadruge) uspostavlja se suradnja s JSZZ (klub za traženje posla) na identifikaciji i motiviranju mladih. Za ove mlade se potom organizira obuka (prekvalifikacija) te osigurava zaposlenje u socijalnom poduzeću/zadruzi, ali i kod drugih poslodavaca (ponovno u suradnji s klubom za traženje posla).

Realizacija ovih preporuka zahtijeva **stvaranje platforme za koordinaciju djelovanja, razmjenu iskustava i vršnjačko učenje o modalitetima samozapošljavanja i poduzetništva**. Ova platforma treba biti iskorištena kao organizaciona osnova za unaprjeđenje lokalnih, regionalnih i politika na nivou BiH, u cilju stvaranja podržavajućeg okruženja: pristup financijskim resursima, jačanje poslovne infrastrukture (*coworking* prostorije, socijalni inkubatori, itd.), mogućnosti osposobljavanja (osobito za područje poslovnih kompetencija), nadogradnja pravnog okvira za uvođenje WISE socijalnih poduzeća, itd. Imajući u vidu europski kontekst (Garancija za mlade), od ključnog je značaja povezivanje ove platforme s korespondentnim europskim mrežama (npr. Ensie). Platforma bi trebala imati i svoju elektronsku verziju, u vidu internetske stranice, za razmjenu informacija o mogućnostima za mlade, ali i omogućiti međusobno učenje među praktičarima.

Javne službe za zapošljavanje imaju ključnu ulogu u formuliranju, praćenju i evaluaciji programa koji se odnose na zapošljavanje mladih. To zahtijeva kontinuiran rad na proširenju partnerstva sa širokim spektrom društvenih aktera. Posebno važnu ulogu JSZZ mogu imati na lokalnom nivou, što je također i preporuka Europske unije za pokretanje mjera u programu "Garancija za mlade". Zbog toga je neophodno da se JSZZ aktivno uključe u promoviranje i iskorištavanje aktivnih mjera primjenljivih u konkretnim lokalnim zajednicama. Kroz partnerstvo s nevladinim organizacijama JSZZ će efikasnije mobilizirati potporu lokalnih organa vlasti i drugih aktera programima za zapošljavanje mladih te obogatiti ponudu servisa dostupnih na lokalnom nivou. Osim toga, specifične preporuke za JSZZ su:

1. Osnaživati suradnju s nevladinim organizacijama kroz aktivne mјere kojima će se podržati realizacija projekata s mjerljivim rezultatima u zapošljavanju mladih.
2. Informiranje i kampanja o pozitivnim primjerima i mogućnostima u lokalnim zajednicama je mјera koja može poboljšati efikasnost programa zapošljavanja.

U trenutnom okruženju u zemlji, povjerenje u mala i srednja poduzeća kao pokretače ekonomije koji osiguravaju radna mjesta je nisko. Iskustva na projektu potvrđuju utjecaj negativnih kampanja zbog kojih ljudi gube povjerenje prema zaposlenju i sigurnosti prihoda od istog.

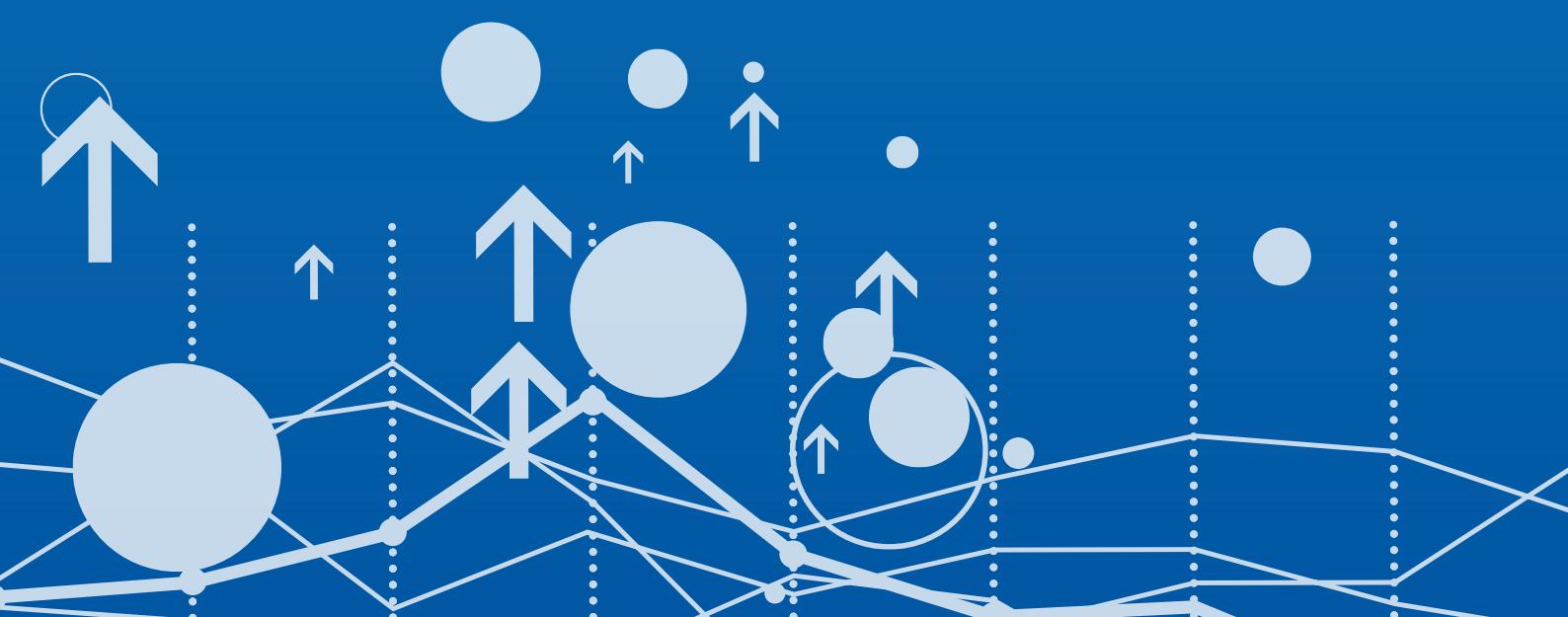
- 3.** Koristiti koncept volonterstva za aktivaciju mladih. Organizacijama se preporučuje da dio svog portfolija posvećuju volonterskim aktivnostima osiguravajući priliku mladima za učenje, povezivanje i dijeljenje znanja i iskustava.

Specifične preporuke za donatore u oblasti unaprjeđenja zapošljavanja mladih u BiH su da, prije svega, ne trebaju biti fokusirani na ad hoc inicijative, već da se sve aktivnosti trebaju fokusirati na izgradnju sustava za potporu mladima, koji treba uključivati i privatni i javni sektor. Pored toga, donatori trebaju imati u vidu sljedeće preporuke:

- 1.** Projekti za poticanje zapošljavanja trebaju biti izrazito osjetljivi na lokalne prilike i potrebe te dovoljno fleksibilni da se prilagode promjenjivim zahtjevima tržišta.
- 2.** Koordinacijom svojih programa donatori mogu povezati srodne aktivnosti i umrežiti aktere, što će dovesti do sinergijskog efekta različitih intervencija – od aktivnih mjera za zapošljavanje, podsticaja za omladinske biznise, do programa grantova nevladinim organizacijama.
- 3.** Potpora održivim projektima zapošljavanja, kao što su, naprimjer, socijalna poduzeća, podrazumijeva dugoročniju posvećenost.

Ponuditi potporu uspostavi ili osnaživanju postojećih zadruga/udruga/institucija koje mogu da posreduju i utječu na otkup, odnosno plasman proizvoda na tržište. Ovo se pokazalo kao jedan od ključnih problema. Nakon što su poduzetnici pokrenuli svoju proizvodnju, problemi s kojima su se susreli najprije se odnose na plasman proizvoda na tržište. Ovaj problem nije specifičan samo za poljoprivrednu djelatnost. Aktivne mjere za poduzetnike i poljoprivrednike radi nedostatka usluge i mogućnosti plasmana proizvoda značajno ugrožavaju efektivnost i razvoj poduzetnika/poduzeća.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

YOUTH
EMPLOYMENT
PROJECT